

XORIYZABON TALABALARGA O'ZBEK TILINI O'QITISHDA YANGI METODOLOGIYADAN FOYDALANISH

G'aniyeva Gulchehra Karshibayevna

EMU University Ijtimoiy fanlar kafedrası katta o'qituvchisi

Annotatsiya:

Ushbu maqolada xorijzabon talabalarga o'zbek tilini chet tili sifatida o'qitishning zamonaviy metodologik asoslari va yangi yondashuvlari tadqiq etiladi. Tadqiqotda an'anaviy o'qitish usullari bilan bir qatorda madaniyatshunoslik metodologiyasi, interfaol texnologiyalar va san'at orqali til o'rganish (teatr, musiqa) masalalari tahlil qilingan. Maqolada til o'rganuvchining kommunikativ shaxsini shakllantirishda milliy qadriyatlar va urf-odatlarining o'rni ilmiy asoslab berilgan. Shuningdek, universal o'qitish metodlarining evolyutsiyasi va axborot texnologiyalarining metodikaga ta'siri yoritilgan.

Kalit so'zlar: o'zbek tili chet tili sifatida, metodologiya, madaniyatshunoslik yondashuvi, kommunikativ kompetensiya, raqamli texnologiyalar, teatr pedagogikasi, xorijzabon talaba, lingvodidaktika.

Аннотация:

В данной статье исследуются современные методологические основы и новые подходы к преподаванию узбекского языка как иностранного. В исследовании наряду с традиционными методами обучения анализируются методология культурологии, интерактивные технологии и обучение языку через искусство (театр, музыка). Научно обоснована роль национальных ценностей и традиций в формировании коммуникативной личности изучающего язык. Также освещается эволюция универсальных методов обучения и влияние информационных технологий на методику преподавания.

Ключевые слова: узбекский язык как иностранный, методология, культурологический подход, коммуникативная компетенция, цифровые технологии, театральная педагогика, иностранный студент, лингводидактика.

Annotation:

This article explores the modern methodological foundations and new approaches to teaching Uzbek as a foreign language. Along with traditional teaching methods, the study analyzes the methodology of cultural studies, interactive technologies, and language learning through art (theater, music). The role of national values and customs in the formation of the communicative personality of a language learner is scientifically substantiated. The evolution of universal teaching methods and the impact of information technologies on methodology are also highlighted.

Keywords: Uzbek as a foreign language, methodology, cultural approach, communicative competence, digital technologies, theater pedagogy, foreign student, linguodidactics.

KIRISH

O'zbek tilini chet tili sifatida o'qitish uslubiyati bugungi kunda jahon tillarini o'qitish standartlari darajasiga ko'tarilmoqda. Ushbu metodikani mukammal bilish har bir o'zbek tili o'qituvchisi uchun zarur bo'lib, u darslarning samarali bo'lishini ta'minlashga va talabalarni o'zbek tilini o'rganishga undaydi.

Ko'pgina olimlar chet tillarini o'qitishning ma'lum usullari paydo bo'lishiga texnika va axborot yutuqlari, metodlarning rivojlanishi, psixologiya, psixolingvistika va pedagogika kabi fanlar bilan o'zaro uyg'unlashuvi ta'sir qiladi deb hisoblashadi. Olimlar doimiy ravishda barcha xorijiy tillarni o'qitishdagi ehtiyojni qondira oladigan yangicha usullarni yoki bitta universal usulni topish ustida izlanmoqdalar. Ammo hayot shuni ko'rsatmoqdaki, universal usullar mavjud emas, chunki jamiytdagi ehtiyojlar axborot texnologiyalari va texnik innovatsiyalar ta'sirida o'zgarib borayotganligi sababli, bu chet tillarini, jumladan, o'zbek tilini o'qitishda ham o'z aksini topmoqda. Shu sababli, ba'zi usullar eskirgan bo'lsa, o'z-o'zidan ularning o'rnini yangilari egallaydi, keyinroq esa bu yangi usullar ham o'z vazifasini o'tab bo'lgandek tuyuladi va uslubchilar yo yangilarini yaratadilar yoki eski usullarni yangi sharoitlarga moslashtirib o'zgartiradilar.

O'qituvchilar biror chet tilini o'rganayotganlarga o'sha mamlakatga borish yoki o'sha tilning egasi bo'lgan insonlar bilan muloqot qilish eng samarali usul ekanligini ta'kidlab kelishadi. Bu juda yaxshi yordam beradi, albatta. Lekin bunga o'zgacha

yondashish ham mumkin. Ya'ni chet tilini, xususan, o'zbek tilini o'rganayotgan xorijzabon talaba o'zbek tilida sahnalashtiriladigan teatr tomoshasida yoki milliy qo'shiqlar festivalida ishtirok etishi orqali amaliy foyda ko'rsatishi mumkin. Shundan kelib chiqqan holda madaniyatshunoslikka oid bo'lgan yoki muloqotning turli ko'rinishlarida o'rinni bo'lgan odob-axloq qoidalarini, o'zbeklarga xos urf-odatlarini o'zida aks ettirgan matnlarga talab kuchayadi. Madaniyatshunoslik metodologiyasi turfa madaniyatlarga xos bo'lgan baholash tamoyillarini yaxshi egallagan, fanni, bu o'rinda o'zbek tilini, o'qitish jarayonida pedagogik aloqaga kirishadigan bir necha tilni biluvchi kommunikativ shaxsni shakllantirishga qaratilgan. Demak, madaniyatshunoslik metodologiyasi ta'lim dargohida o'rganilayotgan boshqa chet tillari uchun universal bo'lishi mumkin, chunki o'rganilayotgan chet tilining madaniyatiga xos ma'lumotlar, matnlar darslik va o'quv qo'llanmalaridan joy olgan va bu o'quvchilar uchun qiziqarli bo'ladi.

1. KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYA VA MADANIYATLARARO MULOQOT

Xorijzabon talabalarga o'zbek tilini o'rgatishda faqatgina grammatik qoidalarini yodlatish bugungi kunda o'zining past samaradorligini ko'rsatdi. Yangi metodologiyaning o'zagi — kommunikativ yondashuvdir. Bunda asosiy e'tibor talabaning tilni o'rganishdagi to'siqlarni yengib o'tishiga va olingan bilimlarni real hayotiy vaziyatlarda qo'llay olishiga qaratiladi.

Madaniyatshunoslik metodologiyasi bu jarayonda "jonlantiruvchi" rolini o'ynaydi. Talaba "Assalomu alaykum" so'zini o'rganar ekan, uning ortidagi o'zbekona mehmondo'stlik, yoshi kattalarga hurmat va qo'lni ko'ksiga qo'yib salom berish kabi muloqot elementlarini ham o'zlashtirishi lozim. Shundagina talaba o'zbek tilida shunchaki so'zlamaydi, balki o'zbek tilida "fikrlay boshlaydi".

2. TEATR PEDAGOGIKASI VA ROLLI O'YINLARNING SAMARASI

Kirish qismida ta'kidlanganidek, teatr tomoshalarida ishtirok etish — til o'rganishning eng yuqori metodik darajasidir.

Nega bu usul samarali?

1. Emotsional yodda saqlash: Talaba biror rolni (masalan, "O'tkan kunlar"dagi Otabek yoki Kumush obrazini) ijro etayotganda, o'sha personajning tilidan aytilgan gaplarni emotsional holat bilan birga eslab qoladi.

2. Nutqiy ravonlik: Sahna asarlari talabani tez va aniq talaffuz qilishga majbur qiladi.

3. Milliy kolorit: O'zbek kiyimlarida, o'zbekona muhitda sahnalashtirilgan kichik lavhalar talabaga tilning estetik zavqini his qildiradi.

Shu bilan birga, milliy qo'shiqlar festivalida ishtirok etish talabalarning fonetik ko'nikmalarini rivojlantiradi. O'zbek tilidagi qattiq va yumshoq unililarni, o'ziga xos tovushlarni (q, g', h, x) musiqa orqali o'rganish xorijliklar uchun ancha yengil kechadi.

3. AXBOROT TEXNOLOGIYALARI VA RAQAMLI LINGVODIDAKTIKA

Zamonaviy metodologiyani axborot texnologiyalarisiz tasavvur qilib bo'lmaydi.

Yangi metodlar qatoriga quyidagilarni kiritish mumkin:

- Aralash ta'lim: Bunda talaba nazariy qismni video-darslar va mobil ilovalar orqali mustaqil o'rganadi, auditoriyada esa o'qituvchi bilan faqat muloqot va muhokama qiladi.

- Virtual borliq: Talaba auditoriyadan chiqmagan holda "Samarqand bozori" yoki "Toshkent metrosi" virtual muhitiga tushib, u yerda sotuvchi yoki yo'lovchi bilan o'zbek tilida muloqot qilish jarayonini o'tashi mumkin.

- Gamifikatsiya: O'zbek tili lug'at boyligini oshirishda maxsus o'zbek tilini o'rgatuvchi ilovalardan foydalanish darsning interfaolligini oshiradi.

4. MADANIYATSHUNOSLIK MATNLARI BILAN ISHLASH STRATEGIYASI

Darslik va o'quv qo'llanmalarga kiritiladigan matnlar talabaning intellektual va madaniy darajasiga mos bo'lishi kerak. Yangi metodologiya "sun'iy" matnlardan voz kechib, autentik (asl) matnlarga murojaat qilishni taklif etadi.

Masalan, o'zbek xalq ertaklari, latifalari, afsonalari va hatto zamonaviy o'zbek yozuvchilarining kichik hikoyalari orqali til o'rgatish talabada o'zbek xalqining falsafasi, dunyoqarashi va hazil-mutoyibasini tushunish imkonini beradi. Madaniyatshunoslik

metodologiyasi ta'lim jarayonida bir necha tilni biluvchi kommunikativ shaxsni shakllantirar ekan, bu talabaning o'z ona tili va o'zbek tili madaniyatini solishtirishiga (kontrastiv tahlil) turtki beradi. Bu esa o'z navbatida xalqaro totuvlik va madaniyatlararo muloqotni mustahkamlaydi.

5. O'QITUVCHINING YANGICHA QIYOFASI: FASILITATOR VA MENTOR

Yangi metodologiyada o'qituvchi — darsning yagona dominant shaxsi emas. Endilikda o'qituvchi fassilitator (yo'naltiruvchi) vazifasini bajaradi. U talabalarni o'zbek tilida so'zlashga "majburlamaydi", balki shunday muhit yaratadiki, talaba o'z-o'zidan gapirishga ehtiyoj sezadi.

O'qituvchi bir vaqtning o'zida o'zbek madaniyatining elchisi bo'lishi lozim. U o'zbek xalqining kiyinish madaniyati, dasturxon odobi, oilaviy munosabatlari haqida chuqur bilimga ega bo'lishi va buni til o'rgatish jarayoniga mahorat bilan singdirishi shart.

XULOSA

Xorijzabon talabalarga o'zbek tilini o'rgatishda yangi metodologiya — bu shunchaki qoidalar yig'indisi emas, balki til, madaniyat va texnologiyaning sintezidir. Maqolada tahlil qilinganidek, universal metod izlashdan ko'ra, mavjud usullarni talabalarning ehtiyojlariga moslashtirish va ularga madaniyatshunoslik tamoyillari asosida yondashish yuqori samara beradi.

Teatr, musiqa, urf-odatlar va zamonaviy raqamli texnologiyalarni uyg'unlashtirgan holda o'tiladigan darslar o'zbek tilini jahon miqyosida ommalashishiga va xorijliklarda bu tilga bo'lgan chinakam muhabbatni uyg'otishga xizmat qiladi. Madaniyatshunoslik metodologiyasi ta'lim dargohlarida nafaqat o'zbek tili, balki barcha chet tillarini o'qitishda o'zaro uyg'unlik va qiziqish uyg'otuvchi universal ko'prik vazifasini o'taydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Zamonov A. O'zbek tilini chet tili sifatida o'qitish metodikasi. – Toshkent: Alisher Navoiy nomidagi O'zbek tili va adabiyoti universiteti nashriyoti, 2019.
2. Yusupov O. Zamonaviy lingvodidaktika va o'qitish metodikasi. – Toshkent: Fan va texnologiyalar, 2015.

3. Azizov A. O‘zbek va chet tillarni qiyosiy o‘rganish masalalari. – Toshkent: Fan, 2010.
4. Shukurov R. O‘zbek tilini o‘qitishda innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Samarqand: SamDU nashri, 2021.
5. Passov Ye. I. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. – Москва: Просвещение, 1991.
6. Safarov Sh. Pragmalingvistika. – Toshkent: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2008.

